

Nr 53.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upplåtande till svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a. av tre statens järnvägar tillhöriga barackbyggnader m. m.; given Stockholms slott den 21 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Albert Forslund.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Departementschefen, statsrådet Forslund anför:

Svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a. har till ändamål att upprätta och förvalta semesterhem, avsedda för föreningens medlemmar. Medlemskap kan vinnas av all vid Sveriges järnvägar anställd personal, och medlem äger kvarstå efter avgång från tjänsten med pension. Föreningens medel skola användas i första hand till förvaltning av semesterhemmen, upp-

rättande av nya sådana och utdelande av stipendier till behövande medlemmar för fri vistelse å hemmen samt i andra hand till nedbringande av inackorderingsprisen vid semesterhemmen.

Med hänsyn till föreningens behjärtansvärda syfte hava statsmakterna vid tre tillfällen lämnat föreningen ekonomiskt understöd. Sålunda erhöll föreningen jämlikt beslut vid 1914 års senare riksdag (proposition nr 102, riksdagens skrivelse nr 107) ett bidrag av 10,000 kronor, att utgå av statens järnvägars trafikmedel. Med detta bidrag avsågs att lätta den skuldbörda, som föreningen i samband med förvärv av semesterhemmet Fredensborg i Vimmerby socken måst påtaga sig. Vidare medgav 1934 års riksdag (skrivelse nr 16), med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 17, dels att en statens järnvägar tillhörig byggnad i Björkliden å riksgränsbanan, vilken byggnad förut förhryts av föreningen, finge kostnadsfritt upplåtas till densamma tills vidare under den tid, föreningen bedreve verksamhet å platsen, med skyldighet för föreningen att underhålla byggnaden, dels ock att för tillbyggnad av samma byggnad finge av statens järnvägars trafikmedel användas ett belopp av högst 25,000 kronor. Slutligen beviljade 1936 års riksdag (proposition nr 32, riksdagens skrivelse nr 25) föreningen ett bidrag av högst 40,000 kronor av statens järnvägars trafikmedel till utvidgning av föreningens semesterhem å Hällekins egendom i närheten av Strömstad.

I skrivelse den 21 december 1937 har *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om ytterligare bidrag av trafikmedel till förenämnda förening i syfte att möjliggöra utvidgning av semesterhemmet vid Björkliden. Inledningsvis har styrelsen beträffande föreningens verksamhet anfört:

Även från de enskilda järnvägarnas sida har föreningen erhållit ekonomiskt stöd. Sålunda erhöll den år 1913 av svenska järnvägsföreningen ett lån å 10,000 kronor, vilket, efter att ursprungligen hava varit avsett att löpa med 4.5 procents årlig ränta, på grund av 1914 års riksdags ovan berörda beslut om statsbidrag förvandlades till ett räntefritt lån och år 1934 blev efterskänkt. Vidare erhöll vilohemsföreningen år 1936 från svenska järnvägsföreningen ett nytt, likaledes räntefritt lån å 15,000 kronor.

Tack vare det ekonomiska bistånd, som sålunda vid olika tillfällen och på skilda sätt lämnats vilohemsföreningen från såväl staten som enskilda järnvägar har föreningen sett sig i stånd att från en relativt blygsam början väsentligt utvidga sin verksamhet.

I skrivelsen bilagd tablå meddelas utförliga uppgifter rörande medlemsomslutningen samt besöksfrekvensen vid de särskilda semesterhemmen under olika år, alltifrån det föreningen öppnade sitt första semesterhem. Från att år 1913 hava varit 342 har föreningens medlemsantal nu vuxit till nära 6,000. Under samma tid har antalet gäster och gästdygn vid semesterhemmen stigit än mycket kraftigare.

Trots att föreningen numera förfogar över tre semesterhem, vilka var för sig hållas öppna så lång tid som rimligen kan ifrågasättas, och trots att antalet platser å hemmen vid olika tillfällen kunnat utökas, är efterfrågan å rum tidvis väsentligt större än tillgången. Genom sin representation i föreningens styrelse är järnvägsstyrelsen i tillfälle att noga följa och iakttaga, huru rörelsen bedrivs och kan på den grund vitsorda föreningsstyrelsens energiska och målmedvetna insatser i syfte att såvitt möjligt utjämna denna

överbeställning och tillmötesgå alla, som önska vistas någon tid å semesterhemmen. Detta oaktat har emellertid plats icke kunnat beredas på långt när samtliga beställare, vilket särskilt gäller Björkliden, som på grund av sitt säregna och ur natursynpunkt synnerligen gynnsamma läge visat sig utöva den största dragningskraften. Under år 1937 hade enligt uppgift ej mindre än 559 medlemmar med en beräknad uppehållstid av 3,933 dagar av nyss berörda anledning förvägrats vistelse därstädes. Den stora och enligt järnvägsstyrelsens mening välgrundade popularitet, som föreningens semesterhem sålunda åtnjuta, har föranlett föreningen att ånyo taga under övervägande, huruvida och på vad sätt en ytterligare utvidgning av verksamheten skulle kunna tänkas genomförd.

Liksom vid föregående tillfällen träder emellertid frågan om anskaffning av nödigt kapital i förgrunden. På grund av de låga inackorderingspris, som hållits, har rörelsen självfallet icke kunnat lämna någon nämnvärd vinst, och föreningen förfogar därför icke över något överskott, som skulle kunna sätta den i stånd att med egna medel finansiera någon utvidgning. Ej heller anser sig föreningens styrelse kunna taga på sitt ansvar att genom upptagande av lån för ändamålet söka realisera det sålunda aktualiserade önskemålet.

Med stöd av berörda erfarenheter angående den oegennyttiga och såväl för järnvägspersonalen som dess arbetsgivare gagnarrika verksamhet, som av föreningen bedrivits, och i beaktande jämväl av omständigheten att spörsmålet om beredande av tillfredsställande semestervila åt alla anställda nu stode i det allmänna intressets brännpunkt, hade järnvägsstyrelsen — som funne det uppenbart, att ett ekonomiskt bistånd från statens sida vore en oundgänglig förutsättning för att någon ytterligare utvidgning av verksamheten nu skulle komma till stånd — ansett sig böra lämna sin medverkan till ernående av ett sådant bistånd, och hade styrelsen med representanter för vilohemsföreningens styrelse under hand dryftat vissa tänkbara projekt till realiserande av föreningens önskemål. Dessa överläggningar hade resulterat i att en ytterligare utvidgning av semesterhemmet vid Björkliden befunnits vara den för närvarande lämpligaste lösningen av frågan. Vidare anför styrelsen:

Bestämmande för järnvägsstyrelsens del har vid detta ställningstagande varit, förutom platsens gynnsamma läge ur rekreationssynpunkt, att statens järnvägar i trakten av Jokkmokk äga tre arbetarebaracker, vilka, sedan inlandsbanan blivit färdigställd, ej längre äro erforderliga för sitt ursprungliga ändamål men efter förflyttning till Björkliden och sedan vissa nödvändiga omändringsarbeten blivit vidtagna å desamma skulle komma till en lämplig och nyttig fortsatt användning, om de ställdes till vilohemsföreningens disposition.

Den nu ifrågasatta hjälpen är sålunda i huvudsak avsedd att erhålla samma form som den hjälp, vilken järnvägsstyrelsen med statsmakternas år 1934 lämnade medgivande sedan nämnda år lämnar vilohemsföreningen för dess verksamhet vid Björkliden; enda skillnaden är, att den byggnad, varom då var fråga — en för sitt ursprungliga ändamål ej vidare behöfvlig snöskottarebarack — redan befann sig på platsen, medan de baracker, som det här gäller, måste flyttas från Jokkmokk.

Kostnaderna för barackernas nedtagande samt uppförande vid Björkliden ävensom för deras inredning för här avsett ändamål — häri inberäknat kost-

naderna för värme-, vatten-, avlopps- och elektriska ledningar samt för vissa av den planerade utvidgningen betingade förändringar av de nuvarande lokalerna — hava beräknats till 190,000 kronor. Framhållas må i detta sammanhang, att de nya lokalerna givetvis äro avsedda att inredas utan all lyx och att inackorderingsavgifterna alltjämt äro avsedda att hållas mycket låga. Å andra sidan måste lokalerna självfallet givas en för tidens krav lämpad komfort och förses med gängse bekvämligheter.

Med denna utvidgning skulle plats kunna beredas för ytterligare 50 gäster, förutom utrymme för den tjänstepersonal, som det ökade gästantalet får beräknas kräva. Då de av vilohemsföreningen för närvarande disponerade byggnaderna i Björkliden hava plats för 63 gäster, innebär förslaget en väsentlig ökning av möjligheterna till inkvartering därstädes. Att döma av föreliggande och ovan meddelade uppgifter angående beställningar, som icke kunnat effektueras, torde den planerade utbyggnaden emellertid icke vara för stort tilltagen, i all synnerhet som enligt § 9 i föreningens stadgar även icke medlemmar äga rätt att mot erläggande av fastställda högre avgifter vistas å semesterhemmen i den utsträckning som föreningens styrelse bestämmer och då utrymmet så medger. På grund av denna bestämmelse har också ett ej oväsentligt antal icke medlemmar vistats å hemmet å tider, då detta ej varit helt upptaget av förtursberättigade medlemmar. Till be-lysande av den omfattning, i vilken utomstående — icke järnvägsmän — frekventerat semesterhemmet i Björkliden må i detta sammanhang meddelas, att enligt av föreningen lämnade uppgifter nämnda hem under år 1937 besöktes av 234 dylika gäster, vilka tillförde statens järnvägar en bruttoinkomst — eventuell sovvagnsavgift oberäknad — av cirka 9,000 kronor och att för samma tid 241 dylika personer, vilka skulle hava tillfört statens järnvägar en inkomst av cirka 10,000 kronor, på grund av brist på utrymme icke kunde beredas plats därstädes.

Vid sitt ställningstagande till berörda fråga har järnvägsstyrelsen såsom förvaltare av ett affärsverk givetvis icke kunnat helt bortse från nyssberörda förhållande, d. v. s. att statens järnvägar genom att giva vilohemsföreningen sin medverkan, på sätt nu avsåges, i viss utsträckning även skulle gagna det egna affärsintresset; på grund av den nu rådande platsbristen hade statens järnvägar nämligen med säkerhet gått miste om en ej oväsentlig biljettinkomst.

Till alldeles övervägande del är styrelsens inställning till vilohemsföreningens planer emellertid dikterad av den även för verket gagnande verksamhet, som föreningen bedriver och som gör den väl förtjänt icke blott av det erkännande och stöd, som hittills kommit densamma till del utan även av ytterligare hjälp från statsmakternas sida.

Vad angår storleken av denna hjälp må beaktas, att föreningen för den låga medlemsavgiften av 1 krona per år står öppen för all järnvägspersonal oavsett grad, alltså för mellan 47,000 och 48,000 personer, och att semesterhemmen äro inrättade och avsedda icke blott för medlemmarna utan även för dessas närmaste anhöriga. Sedda i förhållande till detta betydande underlag för verksamheten och dennas hittillsvarande snabba utveckling förefalla de av företagsledningarna lämnade bidragen jämte det nu ifrågasatta stödet icke anmärkningsvärt stora. Många enskilda företag hava ju till fromma för sin personal och dess behov av vila och rekreation tillskjutit relativt sett mycket större belopp och ofta helt på egen bekostnad ställt dylika semesterhem till personalens förfogande. Vilohemsföreningen åter har genom intresserat och målmedvetet arbete — medlemsavgifter, lotterimedel samt en av föreningen utgiven jultidning m. m. — själv kunnat till semesterhemmen och deras utrustning hopsamla ett belopp av nära 300,000 kronor.

I likhet med kostnaderna för den år 1934 beslutade tillbyggnaden av den av vilohemsföreningen tills vidare disponerade byggnaden i Björkliden torde även kostnaderna för nu ifrågasatta förändringsarbeten böra bestridas av statens järnvägars trafikmedel. Med hänsyn till beloppets storlek, inemot 200,000 kronor, och det ändamål, som här avses, synes emellertid varken lämpligt eller erforderligt att på en gång avföra hela kostnaden i statens järnvägars räkenskaper, utan synes densamma lämpligen kunna fördelas på ett flertal år — förslagsvis fyra — och skulle därvid belastas endast år med större överskott av malmbanan än det av Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag garanterade minimum (sex procent å anläggningskostnaden).

En förutsättning för förslagets genomförande vore, fortsätter styrelsen, förutom att hjälp erhöles från statens järnvägar, att för den nu ifrågasatta utvidgningen erforderlig kronomark upplättes till vilohemsföreningen på ungefär enahanda villkor, som gällde i fråga om den till föreningen vid Björkliden hittills upplåtna kronomarken. Några mera ingående förhandlingar med vederbörande länsstyrelse härom hade emellertid på frågans nuvarande ståndpunkt icke ansetts böra drivas, vilket styrelsen i detta sammanhang ansett sig böra meddela.

Under återopande av vad sålunda och i tidigare liknande framställningar anförts, har järnvägsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, dels att omförmälda tre baracker må efter flyttning till Björkliden kostnadsfritt upplätas till svenska järnvägsmännens vilohemsförening tills vidare under den tid, föreningen bedriver verksamhet å platsen, dels ock att för nyssnämnda flyttning samt för utförande av vissa erforderliga omändrings- och inredningsarbeten må av statens järnvägars trafikmedel användas ett belopp av högst 190,000 kronor.

Såsom den lämnade redogörelsen utvisar, hava statsmakterna redan förut vid tre tillfällen ekonomiskt understött den behjärtansvärda verksamhet, som utövas av svenska järnvägsmännens vilohemsförening.

Det är efter år starkt ökade medlemsantalet i föreningen och den stegrade besöksfrekvensen vid de särskilda semesterhemmen vittna därom, att föreningens verksamhet omslutes med allt större intresse av järnvägarnas personal. Av vad järnvägsstyrelsen anført framgår, att en utvidgning av föreningens rörelse måste ske för att föreningen mera effektivt skall kunna fylla sina syften.

Enligt det av järnvägsstyrelsen framlagda förslaget skulle den erforderliga utvidgningen åstadkommas genom att till semesterhemmet i Björkliden flytta tre i Jokkmokk befintliga barackbyggnader, vilka efter inlandsbanans färdigställande ej äro erforderliga för sitt ursprungliga ändamål, samt inreda dessa med gästrum m. m. Härigenom skulle plats beredas för ytterligare 50 gäster, och antalet samtidiga gäster å hemmet skulle sålunda kunna ökas från 63 till 113. Kostnaderna för barackernas flyttning och inredning hava beräknats till 190,000 kronor. Järnvägsstyrelsen hemställer, att nämnda kostnad måtte få bestridas av trafikmedel samt att byggnaderna — i likhet med det nuvarande semesterhemmet — måtte få kostnadsfritt upplätas till föreningen tills vidare, så länge densamma bedriver verksamhet å platsen.

Visserligen innebär järnvägsstyrelsens förslag, att från statens sida skulle lämnas ett väsentligt större understöd till föreningens verksamhet än någon gång tidigare skett. Å andra sidan finner jag i likhet med styrelsen starka skäl tala för att statsbaneföretaget medverkar till förverkligandet av det med utvidgningen avsedda syftmålet att bereda järnvägspersonalen ökade möjligheter till semestervila. Jag finner mig därför kunna tillstyrka bifall till styrelsens framställning.

Det torde få ankomma på järnvägsstyrelsen att låta verkställa ifrågavarande flyttning och inredning av barackbyggnaderna samt att meddela de närmare bestämmelser, som i samband med byggnadernas upplåtande till föreningen må erfordras. Föreningen bör givetvis vara skyldig att underhålla byggnaderna och bör tillika — i enlighet med vad som föreskrevs i samband med statsbidraget till utvidgningen av semesterhemmet å Hällekind — förbindas att icke nedlägga verksamheten i Björkliden, med mindre järnvägsstyrelsen därtill lämnat sitt samtycke.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att omförmälda, statens järnvägar tillhöriga tre barackbyggnader må efter flyttning från Jokkmokk till Björkliden kostnadsfritt upplåtas till svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a tills vidare under den tid, föreningen bedriver verksamhet å platsen,

dels ock att för nämnda flyttning samt för omändrings- och inredningsarbeten i sagda byggnader må av statens järnvägars trafikmedel användas ett belopp av högst 190,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Hansson.